ELENA UNGUREANU

Institutul de Filologie
(Chişinău)

APLICAŢII DE GRAMATICĂ A CULTURII PE UN HIPOTEXT & HIPERTEXT (SAU STĂNESCU DINSPRE CĂRTĂRESCU)

„Staţi liniştiţi, hipertextul nu va ucide un text bun”,
Umberto Eco, *L'Espresso* [1]

„Lira bien qui lira le dernier.”
Gerard Genette,
Palimpsestes. *La littérature au second degré* [2]

0. Din perspectivă hermeneutică şi postmodernistă, spre a putea construi punţi de legătură dintre trecut, prezent şi viitor, este nevoie, neîndoios, de citirea lui Neculce prin Sadoveanu şi Bolintineanu; citirea lui Dosoftei prin Arghezi; a lui Stănescu prin Cărtărescu etc.

Epopeea *Levantul* de Mircea Cărtărescu [3] – bazată în construcţia sa pe numeroase trimiteri la texte anterioare – găsim, în poemul al şaselea din Cântul VII al epopeii, unul dintre cele mai impresionante texte (scris în registru ludic-grav) din întregul cânt şi chiar din întreaga epopee. Dar, mai întâi, ca să intrăm în temă, să reproducem portretul poetic al celui de-al şaselea corifeu (din cei şapte) – Nichita Stănescu, la a cărui operă ne vom referi în continuare, pornind de la ideea că ar fi „bine să-l lăsăm pe acesta multă vreme «neînmormântat», chiar dacă între timp au apărut noi semne de evoluţie a poeticităţii, tocmai în profitul acestora” [4, p. 5].

Pe un pedestal stă sângur, dăltuit în perlă mată,
Un colos cu ochi albaştri şi cu buza sângerată,
Căutând în jur de sine cam sfios şi rătăcit.
Un pulovăr ca o zale preste peptu-i stă lipit.
Viţele cărunte-i cade preste frunte. (Ah, bătrâne,
Eu privii aceste pleoape şi strânsei aceste mâne,
Şi vorbirăm împreună, dară nu te-am cunoscut.
Drămuiam în poesia-ţi cât e aur şi cât lut (…)
Haide, cu tărăgănată voce spunerea a o-ncepe
Unde în cuvânt se luptă a simţi şi a pricepe
Ş-unde-*a fi* ca un balaur săgetat e de *erând*.
Sângele gravid iveşte uluirea unui gând.
(M. Cărtărescu. *Levantul*, p. 101)

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

O remarcă importantă: în toate cele şapte modele (Eminescu, Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Stănescu, Cărtărescu), primul vers sau chiar primul cuvânt al deja binecunoscutelor pastişe cărtăresciene din *Levantul* este cel care dă tonul, reface stilul, reînnodând textul-gazdă cu textul-sursă. Amintim aici că, după Genette [2], *hipotextul* este textul care este cel citat sau imitat (textul-sursă), iar *hipertextul* este acela care citează sau imită (textul-gazdă). Cărtărescu însuşi, exeget al generaţiei optzeciştilor, re-scriind *Glossa* eminesciană, realizează că uneltele hipertextualităţii au devenit iremediabil mijloacele scriiturii postmoderne: „Şi atunci nici fantezia/ Nu mai este decât praf./ N-ai pricepe măreţia/ Scrisei, de ai fi seraf/ Hipertext şi hiperlume/ Ce nu-ncape-n minţi de ghips,/ *El* doar s-a salvat din spume,/ *Din iluzie*, *eclips*." (*Levantul*, p. 144). Uneori, hipotextul îl poate constitui întreaga operă a poetului imitat, ca în cazul pe care îl vom lua în discuţie mai jos.

Trimitere la hipotextul eminescian: ***De ce** din umbra-mi ai fugit?…*
Trimitere la hipotextul arghezian: ***De ce nu-s singur si nefericit?**…*
Trimitere la hipotextul barbian: ***Numit ţinut**, grup simplu, falsă landă*
La soarele pontifical intors…
Trimitere la hipotextul bacovian: ***E seară şi ninge-ndesat**,*
Zăpadă-n zăpadă se lasă…
Trimitere la hipotextul blagian: ***M-am retras într-o peşteră***
Şi număr stelele căzătoare…
Trimitere la hipotextul stănescian: ***Deodată mi s-a făcut moarte***
cum altora somn li se face…
Trimitere la hipotextul cărtărescian: ***Floare-a lumilor, val verde cu lucori de petre rare**…*
(M. Cărtărescu. *Levantul*, p. 94-104)

Teoria intertextualităţii constituie obiectul a numeroase studii [a se vedea numărul special SCL dedicat fenomenului – 5]. Cercetătorii ţin să evidenţieze că mecanismul producerii intertextului nu este unul mecanic. Orice text constituie un intertext faţă de un alt text (Roland Barthes). În cazul intertextualităţii literare se consideră că nu este vorba de o asimilare: contactul unui text secund (T2) cu un text primar (T1) nu va duce la integrarea T2 în T1, ci va produce o dezintegrare a ambelor texte, formând, drept urmare, un al treilea text – intertextul. Totodată, intertextualitatea presupune şi relaţiile de imitaţie şi reproducere directă a unui T1 în T2. „Deoarece nu mai are centru, căci este policentrist, nici limită (…) sau sfârşit (…), textul poetic particular devine locul de interferenţă a numeroase reţele intertextuale, altfel zis – un intertext, şi ca atare se deschide spre textul general al culturii şi istoriei" [cf. 6, p. 178, 181].

Mai jos intenţionăm să urmărim, în baza câtorva elemente gramaticale, legătura hipotextului stănescian cu hipertextul cărtărescian. Hipertextualitatea se referă la textele derivate din texte preexistente, denumită şi „literatură de gradul al doilea"), şi se înglobează în spaţiul mai cuprinzător al *transtextualităţii* sau *transcendenţei textuale* (Genette). La ora actuală încă mai persistă o confuzie puternică între multitudinea de termeni legaţi de textualitate – „parasinonimie abuzivă" [11, p. 179].

Din perspectivă informatică, problema hyper-textului (încercăm o distincţie între *hipertext* al literaturii şi *hypertext* care se produce în spaţiul virtual) e extrem de

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

complexă: „Spre deosebire de textul scriptic tradiţional (bi-dimensional, „aplatizat” pe suportul real, consistent, al paginii de hârtie), hypertextul este un text electronic, „adâncit” în tridimensionalitatea virtuală a ecranului de computer; în consecinţă, el nu mai funcţionează pe o suprafaţă (cea a foii tipărite, pe care o întoarcem cu degetul), ci pe o interfaţă (a ecranului digital, răspunzând comenzilor/click-urilor de pe tastatura calculatorului). În cazul intertextualităţii, relaţionarea nu se face prin conexiuni pe ecranul electronic, ci printr-o întindere de trimiteri la corpul întreg al literaturii; dacă acesta include şi „literatura” hypertextuală, atunci fenomenul de intertextualitate poate fi considerat global. Şi invers, dacă întreaga literatură ar putea fi cuprinsă într-un program şi accesată hyper-textual pe ecranul computerului, atunci procesul de intertextualitate s-ar transforma într-unul de hypertextualitate universală” [pentru o mai bună familiarizare cu domeniul, a se vedea 7]. Se schimbă, de altfel, şi raportul cititor–operă: apar cititorii hypertextuali, browserul (navigatorul), userul (utilizatorul) şi co-authorul (co-autorul), socotiţi specifici noului mediu electronic. Literatura română n-a atins cine ştie ce performanţe în acest sens, dar nu este exclus ca în timpul cel mai apropiat să analizăm produse hipertextuale datorate dezvoltării tehnologiilor Internetului [a se vedea în acest sens, câteva studii în care se pune problema – 8, 9, 10].

Revenind la gramatică, îl vom aduce în discuţie pe Constantin Noica, care spunea că „morfologia culturii ar constitui reflexul morfologiei gramaticale” [11, p. 94], constatând că „părţile de cuvânt” (adică părţile de vorbire, în metalimbajul gramaticii – n.n.) în realitate sunt „tiparele, condensările, formele şi *ipostazele gândului*. E adevărat, morfologia gramaticală ca atare a fost mai degrabă nesocotită de către gramaticienii moderni, care au înţeles să arate preeminenţa sintaxei. (…) Dintr-un capitol începător de gramatică, **morfologia** ar putea deveni o adevărată *gramatică a culturii* privite ca arhetip al vieţii istorice” [11, p. 90-91]. Mai jos întreprindem o asemenea încercare, cu toate riscurile pe care le presupune aceasta.

1. Adverbul *DEODATĂ*. Deloc întâmplător, Cărtărescu îşi începe poemul à la Stănescu cu un adverb „cosmogonic” – **deodată.** Pentru o receptare mai adecvată, reproducem textul cărtărescian integral, care ne-a şi sugerat titlul prezentului articol:

Deodată mi s-a făcut moarte
cum altora somn li se face.
şi cum lor li se îngreunează ochii
aşa şi mie mi se îngreunează inima.
Atât inima îmi ajunge de grea
că o scap dintre coaste
cum aş scăpa-o dintre degete.

Şi chiar atunci vine îngerul
– Ce ai făcut, bă, cu inima ta?
– Ce ai făcut cu inima ta?

Aripile lui sunt ţurţuri de gheaţă.
În sprâncene are ţurţuri de gheaţă.
Mantia de pe umeri din ţurţuri
de gheaţă-i ţesută.

– Ai dat-o la porci s-o mănânce
ai dat-o iepurilor să o roadă
ai dat-o la cârtiţe să îşi sape în sângele ei tunele.
Ai sângele plin de cârtiţe, bre,
nu vezi că ai sângele plin de cârtiţe?

Stăteam în faţa lui cu coastele desfăcute
şi el tot lopăta din aripi de ţurţuri.
Lopăta, lopăta, până când
a izbit cu aripile luna
şi-a dat-o jos
şi-a călcat-o cu tălpile

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

până când
a stricat soarele şi planetele
până când
a ruinat sentimentele.

– Nu, nu, i-am răspuns
fâlfâind şi eu din coastele desfăcute.
Dar deja el povârnise cu aripa
şi zdrobise cu talpa toate cuvintele.

– E toamnă, a mai zis îngerul
lopătând,
lopătând…
(*Levantul*, p. 101-102)

Nu am fi avut deliciul re-lecturării lui Stănescu, dacă adverbul în cauză nu ar fi fost indicat de palimpsestul cărtărescian, care debuta cu *deodată*… Numeroase alte versuri ne-au obligat să-l scoatem în evidenţă: **Deodată**, vol. III, p. 479 (titlu de poezie); **Deodată** am auzit ploaia venind… (titlu şi primul vers) – (vol. I, p. 47); **Deodată** a căzut o stea. (*Pe un cadran solar*, vol. II, p. 1165); **Deodată** totul a îngheţat. (*Stampă*, vol. II, p. 1171); Şi-atunci, **deodată**, să se facă ziuă. (*De dragoste*, vol. III, p. 89); **Deodată** se ridică-n sus/ lumina-globulară [*Deodată se ridică-n sus*], vol. III, p. 704) (aici şi în continuare facem referinţă la [12]). Bineînţeles, critica literară nici ea nu a putut să-l treacă cu vederea. Ion Pop, de exemplu, remarca prezenţa în creaţia stănesciană a „scânteii revelatoare", al clipei privilegiate, ivite brusc, fulgerător [13, p. 57-58], al *timpului discontinuu*, a *revelaţiei de moment* a lumii, fragmentarea timpului „în unităţi de maximă tensiune a trăirii, solidară în această privinţă cu surprinderea ritmică a elementelor spaţiale" [13, p. 21]. „*Iscare*, *trezire bruscă*, *atingere* sonoră, *ridicare din somn* (echivalentă cu o altă trezire, a eului), scuturare de vise din adâncurile fiinţei: iată o înlănţuire de cauze şi efecte reductibile, în ultimă instanţă, la o singură cauză şi un singur efect – acel *impuls iniţial* urmat de propagarea, din obiect în obiect, a mişcării în unde luminoase ori sonore" [13, p. 11-12].

Ei trăiau în somn pentru că,
numai în vis,
trăiau cu tot trupul **deodată**.
(*Către Hypnos* – I, p. 316-317)

Din perspectiva gramaticalităţii însă, dar şi a morfologiei culturilor, cum ar spune Constantin Noica, referinţele sunt mai modeste. Ceea ce vrem să demonstrăm mai jos e faptul că adverbul *deodată*, ca şi alte elemente definitorii ale poeticii stănesciene, face parte dintr-un sistem coerent care oferă organicitate viziunii poetului.

Adverbialitatea temporală – o categorie modală. „Adverbul … (care este prin excelenţă **de mod**, cum arată gramaticienii, cel de timp şi loc putând fi integrat de mod) … le pune în valoare, în bine sau rău, cu măsură sau exces, pe cele cucerite" [11, p. 122] (a se vedea şi 14, p. 190, 252: adverbele temporale sunt „foarte asemănătoare, semantic, cu adverbele modale"). Modalitatea însăşi reprezintă un concept fundamental al limbajului, acesteia revenindu-i rolul de mediator între două lumi diferite: lumea exterioară obiectivă şi închipuirea subiectivă a omului despre ea. „Nu e destul nici să aşezi acţiunea în ceasul sau în locul potrivit, cu adverbele de timp şi loc, cât mai ales trebuie s-o nuanţezi cu adverbele de mod. Ai putea spune că **viaţa e o chestiune de adverbe de mod**: o chestiune de *poate*, *desigur*, *cumva*, *probabil*, *ca să zic aşa*, *oarecum* sau *foarte*" [11, p. 81-82].

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

Dicționarele înregistrează pentru adverbul *deodată* următoarele sensuri stabilite de tradiția lingvistică:

DEODÁTĂ 1. Pe neașteptate; brusc; subit. 2. În același timp; concomitent. (NODEX)

DEODÁTĂ 1. Pe neașteptate, brusc, subit. **2.** În același timp, simultan, concomitent. **3.** (Reg.) Deocamdată. (DEX '98)

DEODÁTĂ brusc, fulgerător, instantaneu, odată, repede, scurt, subit, numai, acum, concomitent, deocamdată, momentan, odată, simultan. (Dicționar de sinonime)

Din alte surse, se mai pot adăuga și alte câteva sensuri: „dintr-o dată, inopinat, pe moment", sensul popular „nitam-nisam" [14, p. 103].

Gramatica textului stănescian rezervă acestui adverb un loc aparte, ocurența lui relevând o viziune cosmică a realului: faptul că **toate** lucrurile, acțiunile se întâmplă se desfășoară, devin **dintr-o dată** și **în același timp, simultan**, doar că au intensitate deosebită, putând fi percepute din afară sau din interior (este vorba de poetica totului, poetica simultaneității etc.:

Deodată văzum ochiul triunghiular,/ toți și singur.
(*Aleph la puterea Aleph* – I, p. 525)

Dar mai înainte de toate,
noi suntem semințele, noi suntem
cei văzuți din toate părțile **deodată**,
ca și cum am locui de-a dreptul într-un ochi.
(*A unsprezecea elegie* – I, p. 259)

Totul se micșora egal, cu viteza gândului,
în același timp, munții, mările, oamenii
Totul se prăbușea în sine însuși cu viteza egală
și **în același timp**, încât nimeni
nu băga de seamă nimic.
(*Inima* – I, p. 363)

În lumea **suprasimultană**
trupul meu și cu trupul meu
se compun cu trupul meu.
Cu toate la un loc, **simultan**.
(*Certarea lui Euclid* – I, p. 575)

Filosofia lui ***deodată*** (sau ***dintr-o dată***) are reflex chiar în originea universului, a pământului, lumii, limbajului. Lévi-Strauss face deseori apel la conceptele de hazard și discontinuitate (consonante cu semantica lui *deodată*), ca de exemplu, în cazul acelei „**structuri de structuri** care este **limbajul**, despre care, în *Introduction à l'oeuvre de mauss*, afirmă că „nu a putut lua naștere decât dintr-o dată": «Indiferent de momentul și de

BDD-A6930 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

împrejurările apariției lui pe scara vieții animale, **limbajul nu a putut lua naştere decât dintr-o dată**. Lucrurile nu au început să semnifice treptat. În urma unei transformări a cărei studiere nu ține de ştiințele sociale, ci de biologie şi psihologie, s-a produs o trecere de la un stadiu în care nimic nu avea vreun sens la un alt stadiu în care totul avea sens». Ceea ce nu-l împiedică pe Lévi-Strauss să recunoască lentoarea, maturația, travaliul continuu al transformărilor factuale, istoria (…) Asemenea lui Rousseau, el trebuie să gândească de fiecare dată originea unei noi structuri după modelul catastrofei – bulversare a naturii în sânul naturii, întrerupere naturală a înlănțuirii naturale, abatere *a* naturii *de la* natură" [16, p. 390]:

Venea surparea. Ea se deschidea **deodată**,
când era cel mai puțin aşteptată
(*Cântec* – III, p. 137)

Înainte, nu a fost absolut nimic
deodată nimicul a adormit
şi a început să viseze.
(*Confesiunea răului visător* – I, p. 1094)

În timp ce gramaticile tradiționale i-au rezervat locul central verbului, celelalte „părți de cuvânt" aşezându-se în jurul acestuia sau fiind expediate la periferia sistemului morfologic, gramaticile poetice vor trebui să-i reconsidere locul (vezi şi observațiile din supra 4). Modalizarea verbului se produce, în limbaj poetic, aproape exclusiv prin intermediul adverbului, care „însuflețește, precizează, dar şi extinde acțiunea verbului până la limitele lui extreme" [11, p. 122-123], deoarece rostul adverbelor, în sensul cel mai neutru, e de a scoate, „din curgerea brută a verbului, efectul" [11, p. 126]:

Şi **deodată**-n jurul meu, natura
se făcu un cerc de-a dura
Când mai larg, când mai aproape
Ca o strângere de ape.
(*Leoaică tânără*, *iubirea* – I, p. 82)

Şi **deodată** am simțit
Că am fost lăsat gravid
de viață.
(*Pean* – II, p. 79)

Descrierea metaforic-hiperbolizantă a statutului adverbului în viziune noiciană nu ni se pare deloc deplasată. Ea poate fi extinsă şi asupra limbajului comun, nu doar a limbajului poetic. „Spiritul şi-a găsit în adverb o ipostază prin care plasează şi deplasează, frânează sau desfrânează cum vrea, ca într-un superior joc liber, tot ce se desfăşoară cu verbele în lume si în om. Este, poate, **ipostaza cea mai rafinată**, sub semnul căreia s-ar putea spune că se nasc civilizația şi cultura. De la agricultură şi bucătărie (cum prepari hrana?) până la exercițiul cunoaşterii (*cum* cunosc? este întrebarea fundamentală a ştiinței

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

s-a spus; *cum* e cu putință ceea ce este? se întreabă permanent filosofia) **adverbialitatea** se dovedeşte a fi suverană" [11, p. 123].

Dacă filosoful Noica proclamă puterea adverbialității într-un mod atât de tranşant, lingviştii nu se grăbesc să-i extindă la fel de mult teritoriul (astfel, nouă Gramatică a Academiei (2005) nici nu ia în discuție clasele semantice de adverbe, care ar oferi o mai largă perspectivă de abordare fenomenului). Într-un fundamental studiu despre timp şi temporalitate, Cornel Săteanu constată că, spre deosebire de verb, care poate reda, prin „morfematica temporală, orice timp, **adverbul este prin el însuşi o actualizare a ideii de timp**, „in esse", pe unul din cele trei momente: trecut, prezent, viitor" [17, p. 41). Adverbele de timp, care, cum am stabilit anterior, sunt prin natura lor modale, precizează, şi chiar înlocuiesc, timpurile, diferența dintre timpuri. Prin urmare, „rolul definirii exacte a timpului revine nu verbului, cum se crede adesea, ci **adverbelor de timp**" [17, p. 24]. Pentru o aplicare pe creația stănesciană, reproducem mai jos clasele semantice de adverbe stabilite de Cornel Săteanu:

Adverbe datante (care datează, fixează): *ieri*, *adineauri*, *de curând*, *de odinioară*, *mâine*, *atunci*, *odată*, *înainte*, *deocamdată*, *apoi*, *deodată* ş.a.

Adverbe durative (care durează): *mereu*, *pururi*, *veşnic*, *întruna*, *oricând*, *întruna*, *dintotdeauna* ş.a.

Adverbe iterative (care se repetă): *uneori*, *rareori*, *câteodată*, *ades*, *adeseori*, *din când în când* ş.a.

La o primă analiză, adverbul *deodată* este unul datant, altfel spus, care datează momentul concret al înfăptuirii unei acțiuni. În contextele poetice stănesciene însă datarea se intersectează cu iterativitatea şi durativitatea, fapt pe care ni-l indică verbul *a deveni* (care durează, care este procesual):

Deodată ochiul *devine* gol pe dinăuntru
ca un tunel, privirea
se face una cu tine.

Iată până unde poate ajunge
privirea, dacă se trezeşte:

Deodată *devine* goală, aidoma
unei țevi de plumb prin care
numai albastrul călătoreşte.

Iată până unde poate ajunge
albastrul treaz:

Deodată *devine* gol pe dinlăuntru
ca o arteră fără sânge
prin care peisajele curgătoare ale somnului
se văd.

(*A treia elegie* – I, p. 228-229)

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

La Stănescu, efectul se produce şi sporeşte şi prin alăturarea a două sau mai multe caracteristici adverbiale ale acţiunii:

Inima mai mare decât trupul,
sărind **din toate părţile deodată**.
(*A unsprezecea elegie* – I, p. 254)

Voi alerga deci **în toate părţile**
deodată.
(*A unsprezecea elegie* – I, p. 256)

Modalităţile de intertextualizare în poeziile care mimează stilul înaintaşilor se pot rezuma, din perspectiva gramaticilor generativ-transformaţionale, la categoria de URMĂ, pe care Jacques Derrida o califică în felul următor: „Că e în ordinea discursului vorbit sau a discursului scris, niciun element nu poate funcţiona ca semn fără să trimită la un alt element care el însuşi nu este numai prezent. Această înlănţuire face în aşa fel încât fiecare «element» – fonem sau grafem – să se constituie plecând de la urma în el a celorlalte elemente ale lanţului sau sistemului. Această înlănţuire, această ţesătură, este *textul* (evid. aut.) care nu se produce decât în transformarea unui alt text. **Nimic, nici în elemente, nici în sistem, nu este nicăieri şi niciodată doar prezent sau absent. Nu există, de la un capăt la celălalt, decât diferenţe şi urme de urme**” (evid. n.). Şi nu e vorba aici de o metaforă, ci de un concept filosofic perfect aplicabil ştiinţelor limbajului şi literaturii: „*Gramme* (sau diferanţa – n.n.) este atunci conceptul cel mai general al semiologiei – care devine astfel gramatologie – şi se potriveşte nu numai câmpului scriiturii în sens îngust şi clasic, ci şi celui al lingvisticii…” [12, p. 24-25]. Abia la Stănescu se cristalizează cu adevărat conştiinţa clară a scrierii cu scrisul înaintaşilor, experienţă pe care avea s-o preia copios Cărtărescu:

Dacă poeziile cele bune nu merg,
noi tot timpul vom avea
o poezie de rezervă.
Noi suntem atât de săraci
în poezie,
încât le facem cu piese de schimb.
Pe dealul
valea,
Blaga
se schimbă în Bacovia.
De la Bacău la Bucureşti,
Bacovia se schimbă în
Arghezi.
Şi toţi, absolut toţi
poeţii şi poeziile
cu piese de aschimb
au audienţă la nimb.
Au audienţă la „**nu credeam**
să-nvăţ
a muri *vreodată*”.
(*Poezie de rezervă* – III, p. 508)

Grigore Canţâru, investigând mecanismul interior de devenire şi funcţionare a poeziei lui Stănescu, constată raportarea constantă a operei acestuia la *Oda*… eminesciană, ea „constituind **arhetipul generativ** al universului stănescian”. În opinia cercetătorului,

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

„procesul se desfăşoară într-un regim de permanentă confruntare cu *Oda*… – arhetip, configurându-se, gradat, după principiul concentric, în câteva «unde intertextualizante» … adică hipertextele rezultate în urma reînsuşirii creative a *Odei*…" [18, p. 13] (găsim aici o corespondenţă între „urma" derrideană şi „unda" pe care o identifică Canţâru – pentru detalii a se vedea studiile [18] şi [19]).

Dacă la Eminescu adverbul ***vreodată* (*vrodată*)** a făcut istorie în gramatica limbii, mai ales prin celebrul vers din „Oda în metru antic", adverbul ***deodată*** nu are aceeaşi încărcătură semantică (cu excepţia, poate, doar a versului respectiv din *Odă*…: „Când *deodată* tu răsărişi în cale-mi,/ Suferinţă tu, dureros de dulce"; în rest, se întâlneşte Ce tresari din vis *deodată*? (*Călin – File din poveste*); *Deodată* trece-o cugetare,/ Un val pe ochii tai fierbinţi:/ E-ntunecoasa renunţare,/ E umbra dulcilor dorinţi (*Atât de fragedă*).

La Stănescu, printr-o surprinzătoare metamorfoză, adverbul *deodată* i-a luat locul lui *vreodată*. „Nu numai că adverbul modulează verbul (…) dar abia prin el, prin adverb, acţiunea sau starea pe care o exprimă verbul reuşeşte să iasă din inerţie" [11, p. 123]. Revelaţia adverbului *deodată* se regăseşte în sistemul poetic stănescian peste tot: orice verb poate fi compatibil cu el, orice substantiv poate construi o relaţie pe axa sintagmatică S–V–A (substantiv–verb–adverb):

forma lor le *aparţinea*
în întregime şi toată
DEODATĂ.

Spuneau că cei ce sunt treji
nu sunt în stare să-şi *locuiască*
tot **trupul** DEODATĂ

şi-atunci în ea (**privire** – n.n.) nu mai *trăiesc*
toate culorile **deodată** (p. 317)
…toate **sunetele** DEODATĂ
…toate **vibraţiile** DEODATĂ
…toate **amintirile** DEODATĂ
(*Către Hypnos* – I, p. 316-317)

DEODATĂ, am simţit cum *renaşte* în noi o **vorbire**,
şi tremuram cu gurile lipite de ea.
(*Schimbarea* – I, p. 1292)

Cercetătorul Dumitru Chioaru consideră că „Nichita Stănescu a inventat (…) o adevărată **poetică a instantaneului**. Textul său se ţese din imagini fulgurante care sugerează tocmai discontinuitatea temporală şi substanţa lor imaginară/ onirică" [20, p. 189-190].

Deodată gândul mi s-a schimbat în **vedere**
şi ea a început să mă doară

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

ca o dezmorţire
…
Deodată, totul a început să treacă şi să se treacă
să nu mai stea şi, –
să se alerge.
…
Şi pentru că **deodată** suntem mulţi
şi pentru că **deodată** există sus şi există jos
şi pentru că **deodată** ne este foame unul de altul
şi pentru că **deodată** avem început şi vom avea sfârşit
sentimentul numit frică ne-a dăruit cu guri
sentimentul numit unu ne-a îmbrăcat în făpturi.

(*Blândele şi ferocele activităţi ale însufleţitelor şi neînsufleţitelor* – I, p. 1316-1317)

Aşadar, în centrul gramatical al poeticii instantaneului se postează adverbul DEODATĂ, viziune modernistă a iluminării, îndumnezeirii (Stănescu), care a alimentat viziunea postmodernistă: TOTUL, DEODATĂ şi ORIUNDE (Cărtărescu).

Mergeam desculţ şi gol şi-nfometat

prin frig, prin zăpadă, prin totul,
când **deodată** m-am iluminat;
reînviase mortul.
…
Mergeam desculţ şi dezvelit
de pielea ce mi-a fost cortul,
când **deodată** m-am îndumnezeit:
reînviase mortul.

(*Colindă* – III, p. 282)

Aşa cum observă Dumitru Micu, la Stănescu, „procedarea cea mai izbitor individualizantă (…) e schimbarea funcţiilor gramaticale ale părţilor de vorbire şi, implicit, vidarea de sens. Substantive, numerale iau locul verbelor sau sunt adjectivate forţat, puse în raporturi sintactice imposibile; adjective, pronume, adverbe, numerale, verbe sunt substantivate năstruşnic; verbul *a fi* e conjugat fantezist (a se vedea, de exemplu, *erând* în primul citat din *Levantul* la începutul prezentului articol); verbe active intranzitive sunt tranzitivate şi trecute la diateza reflexivă; cuvinte neflexibile sunt tratate ca şi cum ar suporta declinarea sau traversarea gradelor de comparaţie [21, p. 410] – unele dintre care s-au putut remarca în citatele de mai sus. Nu ne vom opri însă la ele, ci vom semnala doar cazul particular al lui *deodată*. Deşi în creaţia stănesciană adverbul respectiv n-a putut să-şi depăşească (alte părţi de vorbire au putut!) condiţia de cuvânt „neflexibil” (amintim: „Caracteristica morfologică a clasei adverbului este **invariabilitatea** (manifestată ca indiferenţă faţă de categoriile

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

gramaticale" [22, p. 587], iată un caz, rarisim în literatura română, de conversiune a adverbului în substantiv şi/ sau adjectiv:

De prea multă vreme suntem în viață ca să nu le ştim pe toate ale vieții,
dar trece din când în când îngerul
şi **deodată** le ştim pe toate cele ***deodată***
în timp ce le uităm **deodată**
pe toate cele ***deodată***.
(*Ninsoarea* – III, p. 639)

În final, pentru elogiul adverbului din acest compartiment al eseului: „**adverbul**, abia, este cel care aduce libertatea şi grația, o dată cu rafinamentul şi subtila erodare a civilizațiilor şi culturilor. Pe registrul întins al adverbului se înscriu anarhia ca şi reținerea, arbitrarul ca şi legea, pirateria chiar de stat şi onoarea, goticul înflorit dar şi goliciunea bazilicilor protestante, barbaria (…) ca şi civilizația, tumultul dar şi liniştea, violențele pasiunii ca şi decretele rațiunii, femininul (…) şi uscăciunea masculinului lipsit de nuanțe şi intuiții, nostalgia paradisului pierdut ca şi iluzia celui regăsit, individualismul sumbru dar şi rafinamentul vieții de societate, dispersiunea şi concentrarea, prostul-gust deopotrivă cu bunul-gust, degenerarea şi regenerarea, rococoul ca şi neoclasicismul, exaltarea retorică dar şi sobra ironie a lucidității moraliştilor, libertinajul la fel de bine ca eticismul, „sufletul frumos" închis asupră-şi dar şi caritatea deschisă, delirul amiezii ca şi liniştea înțeleaptă a serii" [11, p. 127].

2. ALTE ADVERBE. Şi în legătură cu alte adverbe (*parcă*, *nicicând*, *totdeauna*, *niciodată*, *acum*, *altădată* etc.) se pot construi sisteme de referință. Doar câteva exemple ca sugestie pentru viitoare cercetări de critică lingvistică.

Parcă dormim şi visăm, îmi spuse ea,
şi eu am crezut-o…
(*Parcă dormim şi visăm*, *îmi spuse ea* – I, p. 187)

Acolo pe zăpada cea albă noi doi ne-am iubit.
Urma noastră în zăpada cea albă este
aidoma copitei unui animal sideral
care a trecut prin zăpadă
niciodată acum,
totdeauna altădată…
(*Ce alb*, *ce negru de alb!* – I, p. 1184)

Totdeauna altul, **totdeauna aproape.**
(*Cântec fără răspuns* – I, p. 130)

Niciodată n-am să învăț că el a murit.
(*Despre moartea lui Ptolemeu* – I, p. 513)

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

Niciodată n-am să fiu sacru.
(*A şaptea elegie* – I, p. 238)

În contextul formulelor hipotextuale şi hipertextuale, menționăm că formula argheziană:

Ce sufăr mi se pare că-ți este de durere,
De față-n tot ce naşte, de față-n tot ce piere,
Apropiată mie şi totuşi depărtată,
Logodnică de-a pururi, soție niciodată
(T. Arghezi. *Cântare***)**

a avut ecou puternic nu doar în creația lui Stănescu:

Sunt şi nu sunt. Eşti şi nu eşti.
Nepereche **nicicând**, **totdeauna** pereche.
(*Muzica* – I, p. 340)

sau a lui Cărtărescu:

…şi că printre otomobile, cochetă,
treci demacheată pe-un bulevard de mochetă
în înflorată ie şi totuşi deflorată,
logodnică de-a pururi, soție niciodată…
(M. Cărtărescu. Plurivers, 1, *Viziune de seară*, p. 148)

dar şi în creația basarabenilor:

Draga mea, iubito,
Floare-ngândurată,
A mea totdeauna
Şi-a mea niciodată.
(Nicolae Dabija)

3. SUBSTANTIVUL. Fără a le minimaliza câtuşi de puțin importanța, vom zăbovi doar fugitiv asupra altor părți de vorbire din această poezie, cum ar fi substantivele: *inimă*, *coaste*, *înger*, *gheață*, *porci*, *iepuri*, *cârtițe*, *sânge*, *sentimente*, *toamnă* etc.), schițând mai jos o grilă de lectură a textelor stănesciene la care se raportează textul cărtărescian luat în discuție aici. „Urmele” lecturii din Stănescu pot fi identificate la Cărtărescu fără prea mare dificultate. În cazul substantivului se constată frecventa lui metonimizare: „inima e ascunsă sub coastă”, inimă e sânge, coasta e inimă sau liră, îngerul e moarte ş.a.m.d.

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

STĂNESCU:

Deodată devine gol pe dinlăuntru
ca o arteră fără **sânge**
prin care peisajele curgătoare ale **somnului**
se văd.
(*A treia elegie* – I, p. 228-229)
Inima mea învinge **sângele** meu.
Sângele meu cotropeşte **inima** mea/şi-apoi
Inima mea alungă **sângele** meu.
Sângele meu umflă **inima** mea.
(*Lupta inimii cu sângele* – I, p. 601-602)
Inima se varsă printre **coaste**.
(*Cântec* – I, p. 402)
A venit **îngerul** şi mi-a zis:
– Eşti un **porc** de câine,
o jigodie şi un **rât**.
(*Al meu suflet*, *Psyhée* – I, p. 861)
eu sunt Stănescu Hristea,/ştii?
Stănescu Hristea, poetul **îngerilor**.
(*Cântec de toamnă* – II, p. 417)
Apoi/**gheaţă** de **gheaţă**
cu **gheaţă** de **gheaţă**
cu gară de **gheaţă**
cu două trenuri de **gheaţă**
cu apoi de apoi
cu apoi de **gheaţă**.
(*Gara* – II, p. 1109)
Dormeam atât de dus într-un **iepure.**
(*Frica şi alergarea* – I, p. 1293)
Şi tu rânjeşti, pentru că masa eşti chiar tu,
Şi tu rânjeşti la **şobolani**
(*Cântec* – I, p. 452)
– Nu vrei să cumperi un câine? –
m-a întrebat **îngerul**, ţinând în braţe
inima mea/lătrătoare,
dând din **sânge** ca dintr-o coadă.
(*A cumpăra un câine* – I, p. 1003)
Inima mea, de **câine**, **inima** mea, de capră,
inima mea de **iepure**, …
Inima inimii mele
inima lui A
([*inima mea*…] – II, p. 773)

CĂRTĂRESCU:

Deodată mi s-a făcut **moarte**
cum altora **somn** li se face.
şi cum lor li se îngreunează ochii
aşa şi mie mi se îngreunează **inima**.

Atât **inima** îmi ajunge de grea
că o scap dintre **coaste**
cum aş scăpa-o dintre degete.

Şi chiar atunci vine **îngerul**
– Ce ai făcut, **bă**, cu **inima** ta?
– Ce ai făcut cu **inima** ta?

Aripile lui sunt ţurţuri de **gheaţă**.
În sprâncene are ţurţuri de **gheaţă**.
Mantia de pe umeri din ţurţuri de
gheaţă-i ţesută.

Ai dat-o la **porci** s-o mănânce
ai dat-o **iepurilor** să o roadă
ai dat-o la **cârtiţe** să îşi sape în **sângele** ei tunele.
Ai **sângele** plin de cârtiţe, **bre**,
nu vezi că ai sângele plin de cârtiţe?

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

Dar **îngerul** tăcea, trecea
…, citind o carte veche.
(*Îngerul cu o carte în mâini* – I, p. 469)
Şi-am cântat din **coasta** mea
(*Frunză verde de albastru* – I, p. 447)
Să te-mbrăţişez cu **coastele**-aş fi vrut.
(*Îmbrăţişarea* – I, p. 84)
A venit **îngerul** greoi ca un balaur,
Mă izbea în **sânge**, în **inimă** şi în **cuvinte**
(*Aterizarea* – II, p. 93)
Îngerul se zbătea în **inima** mea.
(*Locotenenţi* – II, p. 630)
Murise **îngerul**
dar nu l-am putut ţine în braţe,
se făcuse de apă şi mi-a curs printre **degete**.
(*Semn 19* – II, p. 313)
Hai să fugim,/ Hai să fugim
Vine **toamna** peste noi prieteni
(*Dansul* – II, p. 1248)
şi vine-n urmă **toamnă**
scumpa mea de doamnă.
(*Madrigal* – III, p. 686)
Stau cu o **lopată** în mână, între două gropi.
(*A şasea elegie* – I, p. 237)

Stăteam în faţa lui cu **coastele** desfăcute
şi el tot **lopăta** din aripi de ţurţuri.
Lopăta, **lopăta**, până când
a izbit cu aripile luna
şi-a dat-o jos
şi-a călcat-o cu tălpile
până când
a stricat soarele şi planetele
până când
a ruinat sentimentele.
Nu, nu, i-am răspuns
fâlfâind şi eu din **coastele** desfăcute.

Dar deja el povârnise cu aripa
şi zdrobise cu talpa toate **cuvintele**.

– E **toamnă**, a mai zis **îngerul**
lopătând,
lopătând…
(*Levantul*, p. 101-102)

4. VERBUL. În legătură cu verbul, vom reţine (doar cu referire la materialul pe care ni-l furnizează pastişa cărtăresciană) că verbul *a muri* indică o acţiune durativă, semnificaţie pe care în limbaj obişnuit, comun nu o posedă. Mai mult decât atât, „categoria de *timp* („timp concretizat", cum îl vedea poetul, timpul său istoric, nu cel pur gramatical) o posedă toate vocabulele, chiar şi cele fără înţeles, strigătele, interjecţiile, sunetele, iar aceasta se întâmplă când considerăm cuvântul în *realitatea actului de vorbire* şi *realul* nu ca o categorie abstractă, ci în funcţia sa de realitate, este cazul cuvântului surprins ca *vorbire trăită*, ca discurs ce se află mereu *în Proces*" [3, p. 158].

Atunci când afirma: „Poate că de aceea, într-o morfologie a culturii pe bază nu de simbol spaţial sau de idee originară, care sunt unice, dar pe bază de variate forme gramaticale, **nu a fost cazul să se vorbească despre vreo ipostază culturală a verbului**. Căci în definitiv verbul este prezent peste tot, în sânul vorbirii, ca şi al manifestărilor sau proceselor ce se desfăşoară; el este inima lor, centrul lor viu, în termeni moderni este functorul prin excelenţă, adică termenul creator de goluri. (Cântă. Cine? unde? când? cum? etc.) **Fiind aşa peste tot, verbul nu mai caracterizează nimic, ci reclamă el caracterizări**, de ordinul celor pe care i le aduce adverbul" [11, p. 123-124], Noica, probabil, nu luase în calcul o extindere semantică atât de neaşteptată a acestui verb, cum s-a întâmplat în creaţia stănesciană. La Stănescu, „acţiunea" de a muri nu se mai

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

produce instantaneu, subit, dintr-o dată, ci durează în timp – este una durativă, iterativă sau intermitentă:

N-am mai murit *de foarte multă vreme*…

Eu **am murit** *în trecut*
Chiar înainte de a mă naşte.
(*Cântec* – I, p. 461)

Această experienţă poetică a morţii întinsă pe axa temporalităţii are rădăcini adânci în eminescianul „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată” (a se vedea şi toate celelalte poezii ale ciclului, precum şi studiile respective). Vom reţine totuşi că în versul în stil stănescian al lui Cărtărescu dorinţa de a muri vine pe neaşteptate: ***Deodată*** *mi s-a făcut moarte*…

Tot în legătură cu verbul, ar merita, dar nu luăm în discuţie aici po(i)etica *necuvintelor* (au făcut-o numeroşi specialişti mult mai bine). În poezia sa „metalingvistică” (Ştefania Mincu), „filosofie şi joc infantil”, „poetul experimentează diverse formule poetice în scop polemic; spre a se delimita de modele, spre a le nega, după ce a făcut dovada de a le fi intuit mecanismele.” [23, p. 112].

haide, **luminează-mă**
haide, argintează-mă,
şi **însingurează-mă,**
de mine **mă reazi-mă,**
treazi-mă, treazi-mă.
(*Decembrie spre ianuarie* – III, p. 385)

Ah, prietene tu-mi eşti aripă
La tot ce sunt
La tot ce **esc**.
([*să re înălţăm*] – III, p. 694)

La urmă când se înclina
cu aripa din stânga sa
timpul trecea şi nu trecea
erai când totul **se era**.
(*Icoană pe sticlă* – II, p. 719)

că sunt, că **mă sunt**.
([*avem*…], III, p. 847)

Vrei tu să vreau **să fii fiind**
(*Atât de repede* – I, p. 885)

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

N-ai să vii şi n-**ai să morţi**
N-**ai să şapte** între sorţi,
N-**ai să iarnă**, primăvară,
N-ai **să doamnă**, domnişoară.
(*N-ai să vii* – I, p. 884)

5. ADJECTIVUL. „Adjectivul mlădiază substantivul până la disoluţia acestuia", „scoate din rigiditate şi conferă tot soiul de nuanţe substantivului" [11, p. 122-123]. În legătură cu această poezie constatăm că poetul Cărtărescu a fost foarte zgârcit în a utiliza adjectivul-epitet: doar un epitet la care a recurs de 2 ori, dar ce epitet!:

Stăteam în faţa lui cu **coastele desfăcute**
şi el tot lopăta din aripi de ţurţuri.

Altminteri, Stănescu, recurge la adjectiv cu destulă precauţie, motivându-i întrebuinţarea pentru extincţia substantivului:

…**coasta**
de vid, de nealbastru,
de nechemare, de nepeşte
de nepiatră, de neprieten
de nefiresc, de nefireşte.
(*Spunere* – I, p. 453)

6. INTERJECŢIA. În sfârşit, interjecţia dragă lui Stănescu e una de tip argotic sau familiar (*bă*, *mă*, *bre*), care indică o atitudine de frondă, un stil direct, nemenajant, de egalitate a omului cu obiectele:

mă adresez pietrei cu „**mă**",
îi spun „**bă**" câinelui.
(*Expunere* – I, p. 545)

Haidem să fim rude, – i-am spus
propriei mele vieţi,
haide tu, haide **bă**
(*Rug şi rugă primăverii* – I, p. 1322)

Veni Daimonul, mă-ntrebă:
– Ce faci pe-aicea tu ţărane, **bă**?
([*şi sentimentele*…] – II, p. 1058)

Acum aş vrea să dorm
dar a venit Maria la mine şi mi-a zis:
Bă, robule, ce-a făcut fiul meu

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

Iisus aseară la cina cea de taină?
bă, robule?

(*A şaptea scrisoare* – III, p. 759)

servind ca model de imitaţie şi textului cărtărescian la care ne referim:

– Ce ai făcut, **bă**, cu inima ta?
– Ce ai făcut cu inima ta?

Ai sângele plin de cârtiţe, **bre**,
nu vezi că ai sângele plin de cârtiţe?

În încheiere, dacă ţinem cont de intertextualitatea constitutivă a textului poetic, „raportul dintre hipotext şi hipertext nu mai poate fi gândit ca raportul dintre două semne globale, în care unul (hipertextul) poate fi tratat ca *interpretantul* celuilalt (în sens peirceian), ci ca o punere în relaţie **a două intertextualităţi**, ceea ce complică enorm lucrurile" [24, p. 213], devenind producătoare (activă), la nivelul interpretării textului, extinzând, am putea afirma că e posibilă o **punere în relaţie a mai multe intertextualităţi**: aşa cum am arătat mai sus – relaţia hipertext cărtărescian – hipotext stănescian, la fel hipotext eminescian – hipertext cărtărescian – hipotext stănescian; intermediate la rândul lor de hipotextul arghezian; hipertext stănescian – hipotext blagian, hipertext cărtărescian – hipotext arghezian-blagian-bacovian-stănescian-cărtărescian („autohipertext" – 24, p. 218) ş.a.m.d. În acest scop, sunt necesare investigaţii pe mai multe paliere concomitent, din mai multe perspective, inclusiv cea gramaticală, fără a o ignora, bineînţeles, pe cea de „gramatică a culturii privite ca arhetip al vieţii istorice".

Departe de noi gândul că printr-o pastişă poţi restabili stilul unui mare scriitor, îl poate însă re-inventa, pentru a putea fi re-citit. Iar celor familiarizaţi cu secretele lecturii, o asemenea poezie le poate oferi o rară desfătare intelectuală. Deci îi vom putea re-citi pe Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Stănescu şi chiar pe… Cărtărescu prin Cărtărescu (sau oricare alt mare scriitor care va veni să-i cuprindă).

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Umberto Eco. *L'Espresso*, 6 iunie 1993 [apud 8: Camelia Dedu, *Viata ca hipertext***.**

2. Gerard Genette. *Palimpsestes*. *La littérature au second degré*. – Paris, Éditions du Seuil, 1982.

3. Ştefania Mincu. *Nichita Stănescu*. *Între poesis şi poiesin*. – Bucureşti, Editura Eminescu, 1991.

4. Mircea Cărtărescu. *Levantul*. – Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1990.

5. *Studii şi cercetări lingvistice*, 1985, nr. 1, p. 3-82.

6. Ion Plămădeală. *Opera ca text*. *O introducere în ştiinţa textului*. – Chişinău, Editura Prut Internaţional, 2002.

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)

7. Ion Manolescu. *Introducere în hyper-textualitate* http://www.observatorcultural.ro/index.html/articles%7Cdetails?articeID=2925

8. Camelia Dedu. *Viața ca hipertext*. http://asalt.tripod.com/a 012_internet.htm

9. Monica Joița. *Etica şi pragmatica filologiei electronice*. Observator cultural, nr. 119/ 14-20 iunie 2007 http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=751

10. Mircea V. Ciobanu. *Lumea ca intertext*. Sud-Est cultural, nr. 3/ 2008 http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=11492

11. Constantin Noica. *Modelul cultural european*. – Bucureşti, Humanitas, 1993.

12. Nichita Stănescu. *Opere*. vol. I-III. – Academia Română, Univers Enciclopedic, 2002.

13. Ion Pop. *Nichita Stănescu*. *Spațiul şi măştile poeziei*. – Bucureşti, Editura Albatros, 1980.

14. Georgeta Ciompec. *Morfosintaxa adverbului românesc*. *Sincronie şi diacronie*. – Bucureşti, EŞE, 1985.

15. Ovidiu Ghidirmic. *Hermeneutica literară românească*. – Craiova, 1994.

16. Jacques Derrida. *Structura*, *semnul şi jocul în discursul ştiințelor umane*// Scriitură şi diferență. Bucureşti, Editura Univers, 1998.

17. Cornel Săteanu. *Timp şi temporalitate în limba română contemporană*. – Bucureşti, 1980.

18. Grigore Canțâru. *Nichita Stănescu*: *eminescianismul i-mediat*// RLŞL, 1996, nr. 3, p. 8-14.

19. Grigore Canțâru. *Nichita Stănescu – coautor „hemografic" al Odei* (*în metru antic*)// RLŞL, 1996, nr. 6, p. 27-34.

20. Dumitru Chioaru. *Poetica temporalității*. *Eseu asupra poeziei româneşti*. – Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.

21. Dumitru Micu. *Scurtă istorie a literaturii române*. II. *Perioada interbelică*. *Poezia contemporană*. – Editura Iriana, 1995.

22. *Gramatica limbii române*. vol. I: *Cuvântul*; vol. II: *Enunțul*. – Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

23. Dumitru Micu. *Dulcele stil nichitian*: *În dulcele stil clasic*. Periplu. – Editura Cartea Românească, 1974, p. 307.

24. Smaranda Vultur. *Poemul în replică şi transformarea textului poetic*// SCL, 1988, nr. 3, p. 213-223.

BDD-A6930 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:47:43 UTC)